

شاخص های ارزیابی حوزه های اقتصادی، انرژی، علم و فناوری و فرهنگی سند چشم انداز تدوین: کمیسیون چشم انداز و نخبگان

چکیده

به منظور ارزیابی عملکرد قوه مجریه در راستای تحقق اهداف سند چشم انداز در محورهای اقتصادی، انرژی، علم و فناوری و فرهنگی سند چشم انداز، شاخص هایی تعریف شد، و نهایتاً نرخ مطلوب و میزان تطبیق عملکرد با اهداف تعیین شده و شکاف وضعیت موجود و مطلوب تبیین و راهبردهایی برای دستیابی به سند چشم انداز در حوزه های مورد اشاره ارائه گردیده است که در ادامه نتایج آن تقدیم می گردد.

۱- شاخص های ارزیابی حوزه اقتصادی سند چشم انداز

مهمترین شاخص هایی که در حوزه اقتصادی جهت ارزیابی تحقق سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران مورد استفاده قرار می گیرد به شرح ذیل است:

- ۱- نرخ رشد اقتصادی
- ۲- ارزش GDP (بر حسب دلار جاری)
- ۳- درآمد سرانه (بر حسب دلار جاری)
- ۴- نرخ بیکاری
- ۵- نرخ تورم
- ۶- سهم بخش خصوصی از GDP
- ۷- سهم درآمد مالیاتی دولت از GDP
- ۸- نسبت صادرات کالا و خدمات به GDP
- ۹- سهم سرمایه گذاری مستقیم خارجی به GDP
- ۱۰- نسبت سرمایه گذاری به GDP
- ۱۱- میزان پس انداز ناخالص (درصد از GDP)
- ۱۲- نرخ مشارکت نیروی کار
- ۱۳- میزان سرمایه گذاری بخش خصوصی به کل سرمایه گذاری

این نکته قابل ذکر است که در میان شاخص های ذکر شده شاخص میزان تولید ناخالص داخلی و درآمد سرانه بعنوان شاخص های اصلی ارزیابی مورد استفاده قرار گرفته است و سایر شاخص های ذکر شده بعنوان شاخص های پشتیبانی کننده دو شاخص فوق می بایست مورد توجه قرار گیرند. نکته دیگر اینکه شاخص های فوق هم قابلیت مقایسه منطقه ای را داشته و معمولاً در دنیا بعنوان شاخص های اصلی جهت ارزیابی وضعیت اقتصادی کشورها مد نظر قرار گرفته و بیشتر کشورهای منطقه نیز در چشم انداز خود، این شاخص ها را هدف گذاری نموده اند.

۲- نرخ مطلوب شاخص های حوزه اقتصادی سند چشم انداز کشورهای منطقه

پس از مشخص نمودن شاخص های ارزیابی تحقق سند چشم انداز در حوزه اقتصادی، نیاز است که نرخ های مطلوب و یا اهداف هر یک از شاخص های حوزه اقتصادی متناسب با هدف سند چشم انداز جمهوری اسلامی یعنی «کسب رتبه اول در بین کشورهای منطقه» تعیین شود. بدین منظور لازم است جهت ترسیم اهداف کمی حوزه اقتصادی کشور، وضعیت چشم انداز اقتصادی کشورهای منطقه مورد بررسی قرار گیرد تا امکان مقایسه با آنها فراهم شود. در میان کشورهای منطقه مهمترین آنها ترکیه، عربستان، مصر و پاکستان^۱ هستند که وضعیت چشم انداز اقتصادی آنها ذیلاً آمده است.

۱- با توجه به فاصله زیاد امارات و قطر از کشورهای منطقه در شاخص های اقتصادی مثل شاخص تولید ناخالص داخلی سرانه آنها را از مقایسه خارج کرده ایم.

کشور				عنوان شاخص
چشم انداز پاکستان (۲۰۳۰)	چشم انداز مصر (۲۰۲۲)	چشم انداز عربستان (۲۰۲۵)	چشم انداز ترکیه (۲۰۲۳)	
۷-۸	۸-۶	۶,۶	۷	نرخ رشد اقتصادی
-	۴۱۲-۲۶۳	۶۴۶	۱۹۰۰	ارزش GDP (بر حسب دلار جاری) (میلیارد دلار)
۴۰۰۰	۳۰۵۸-۴۷۹۰	۲۶۲۶۴	۲۱۰۰۰	درآمد سرانه (بر حسب دلار جاری)
۴	۵-۳	۰	۴	نرخ بیکاری
-	۵-۳	-	۳	نرخ تورم
-	۶۸,۵	۶۹,۳	-	سهم بخش خصوصی از GDP
۱۸ درصد	-	-	-	سهم درآمد مالیاتی دولت از GDP
۶۰ درصد	رشد سالانه ۱۲ درصد	۳۱,۶	۲۸,۴	نسبت صادرات کالا و خدمات به GDP
-	۱۴میلیارد دلار	-	۸,۵	سهم سرمایه گذاری مستقیم خارجی به GDP
۳۰-۲۷	۲۴	۳۳,۹۵	۲۷ درصد	نسبت سرمایه گذاری به GDP
-	-	۵۶,۳	۵۳,۹	نرخ مشارکت نیروی کار
۳ درصد	۸۳,۸	۱۰,۳ رشد سالانه	۹۰ درصد	میزان سرمایه گذاری بخش خصوصی به کل سرمایه گذاری

با توجه به اینکه در شاخص های فوق الذکر کشورهای عربستان و ترکیه نسبت به شاخص های اقتصادی ایران پیشرو می باشند طبیعتاً هدف گذاری ما باید به صورتی انجام شود که امکان سبقت گرفتن از این کشورها را فراهم نماید.

۳- ارزیابی وضعیت شاخص های اقتصادی سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران

شاخص رشد اقتصادی مهمترین شاخص بررسی وضعیت اقتصادی یک کشور است و میزان افزایش تولید یک کشور در یک سال خاص را نسبت به سال پایه مورد سنجش قرار می دهد. بر اساس گزارش بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران میانگین رشد اقتصادی در برنامه چهارم نسبت به برنامه سوم منفی بوده، اهداف برنامه چهارم توسعه در این حوزه نیز محقق نشده است. میانگین نرخ رشد اقتصادی ایران طی سال های ۱۳۸۴ الی ۱۳۸۸ در برنامه چهارم توسعه، ۳/۷ درصد بوده است. این در حالی است که در سالهای ۱۳۸۴ الی ۱۳۸۶، روند رو به بهبود داشته و میزان آن به ترتیب

۵,۱۷، ۶,۱۷ و ۶,۸۹ درصد بوده است و در سال ۱۳۸۸ با افول بسیار زیاد، رشد اقتصادی منفی ۲ درصدی را تجربه نموده است. با توجه به هدف گذاری میانگین نرخ رشد اقتصادی ۸ درصد طی سال های برنامه چهارم و تحقق رشد ۳/۷ درصدی طی سال های ۱۳۸۴ الی ۱۳۸۸، میزان تحقق هدف برنامه چهارم در شاخص رشد اقتصادی، ۴۶ درصد بوده است. با عنایت به روند نزولی رشد اقتصادی کشور طی سال های فوق و عقب ماندگی از اهداف اقتصادی سند چشم انداز، جهت دستیابی به رتبه اول منطقه در حوزه اقتصادی، نیازمند متوسط رشد اقتصادی ۱۴/۴ درصدی طی سال های ۱۳۸۹ الی ۱۴۰۴ می باشیم. و الزامات آن بهبود شاخص هایی نظیر نرخ بیکاری به ۴ درصد، نرخ تورم به ۳ تا ۵ درصد، سهم بخش خصوصی از GDP به ۷۰ درصد، سهم درآمد مالیاتی دولت به GDP به ۱۴ درصد، نسبت صادرات کالا و خدمات به GDP به ۴۰ درصد، سهم سرمایه گذاری مستقیم خارجی به GDP به ۸/۵ درصد، رشد بهره وری کل عوامل تولید (TFP) به ۲/۵، نسبت سرمایه گذاری به GDP به ۳۳ تا ۳۵ درصد، نرخ مشارکت نیروی کار به ۵۶ درصد و میزان سرمایه گذاری بخش خصوصی به کل سرمایه گذاری به ۹۰ درصد است.

این درحالی است که در شاخص هایی نظیر نرخ مشارکت نیروی کار، نرخ تورم، نسبت درآمدهای مالیاتی دولت به تولید ناخالص داخلی، نسبت صادرات کالا و خدمات به تولید ناخالص داخلی، نسبت خالص سرمایه گذاری مستقیم خارجی به تولید ناخالص داخلی، نسبت سرمایه گذاری به تولید ناخالص داخلی، روند رو به نزول و نگران کننده ای داشته ایم. به ویژه اینکه، وضعیت برخی از متغیرها مانند سرمایه گذاری داخلی و خارجی در شرایط فعلی، می تواند وضعیت آتی متغیرهایی مانند رشد اقتصادی را به شدت دچار آسیب نماید. ضمناً رتبه ایران در برخی از شاخص های مهم اقتصادی در مقایسه با کشورهای منطقه به قرار ذیل می باشد:

شاخص های اقتصادی و رتبه جمهوری اسلامی ایران در بین ۲۵ کشور منطقه

رتبه ایران در بین ۲۵ کشور منطقه	عنوان شاخص
۱۳	نرخ رشد اقتصادی (درصد)
۳	GDP (برحسب دلار جاری) (میلیارد دلار)
۱۲	درآمد سرانه (برحسب دلار جاری)
۲۳	نرخ بیکاری (درصد)
۲۳	نرخ تورم (درصد)
۲۴	سهم درآمد مالیاتی دولت از GDP
۹	نسبت صادرات کالا و خدمات به GDP
۱۱	سهم سرمایه گذاری مستقیم خارجی به GDP
۱۳	رشد بهره وری کل عوامل تولید (TFP)
۴	نسبت سرمایه گذاری به GDP
۲۵	نرخ مشارکت نیروی کار (درصد)

۴- اهم پیشنهادات جهت تحقق سند چشم انداز در حوزه اقتصادی و جبران عقب افتادگی های موجود آمده
 عملکرد اقتصادی ایران را با چالش ها و آسیب پذیری های اقتصادی، اجتماعی و عدم توازن های سخت و شکننده ای روبه رو خواهد ساخت و برای مواجهه و مقابله با آن ناگزیر باید آهنگ، ترکیب و استراتژی رشد اقتصادی ایران تغییر یابد. لیکن بنا به ضرورت های حیاتی برای شکوفایی اقتصاد کشور در این مرحله و حفظ ثبات و امنیت و ارتقای جایگاه ایران- در منطقه و جهان- امری اجتناب ناپذیر است. به علاوه تجربه سایر کشور هایی که در این راه قدم برداشته اند، نشان می دهد که نیل به اهداف مطرح شده در این چشم انداز در پرتو تدبیر، تلاش و انسجام ملی قابل حصول است. طبعاً، اتخاذ راهبردهای مشخص و سیاست های کلیدی متناظر با آن، شرط رسیدن به این اهداف خواهد بود. در این راستا توجه به اصول و راهبردهای ذیل می تواند تا حدود زیادی زمینه بهبود و شکوفایی اقتصادی کشورمان را فراهم آورد که توجه به آن بستر لازم را برای جهاد و جهش اقتصادی طی سنوات آتی فراهم خواهد نمود:

- ۱- نگاه به اقتصاد بعنوان یک نظام یکپارچه
- ۲- تولیگری به جای تصدی گری
- ۳- تاکید بر اقتصاد رقابتی و مولد
- ۴- برنامه محوری و پرهیز از روزمرگی
- ۵- پرهیز از سیاست زدگی در حوزه اقتصادی
- ۶- ایجاد و تقویت ثبات و امنیت اقتصادی به عنوان پشتوانه فعالیت مولد اقتصادی
- ۷- نگاه فرصت و تهدیدی به جهانی شدن با حفظ اصول و مبانی
- ۸- نگاه به نفت بعنوان دارایی بین نسلی
- ۹- توجه به زیرساخت های اقتصادی و اقتصاد مبتنی بر نوآوری و دانش بنیان
- ۱۰- تاکید بر بهره وری سرمایه و نیروی انسانی و ارتقای آن بعنوان عامل رشد و توسعه اقتصادی

۵- شاخص های ارزیابی بعد انرژی محور زیر ساختی و زیست محیطی سند چشم انداز

در بررسی ویژگی های سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران حوزه زیرساختی و زیست محیطی مقوله ای همچون بهبود مصرف انرژی مورد تاکید قرار گرفته است. پیشرفت و توسعه یافتگی انرژی مصرفی کشور هدفی است که سند چشم انداز دنبال می کند. از جمله مهمترین شاخص هایی که در بعد انرژی محور زیرساختی و زیست محیطی برای تحقق هدف فوق مورد استفاده قرار گرفته است شامل: راندمان کل نیروگاه های کشور، درصد تلفات انتقال و توزیع برق، مصرف سرانه برق و آب، درصد آب های تنظیم شده به کل آب های قابل تنظیم و بهره وری انرژی است.

۶- نرخ مطلوب شاخص های بعد انرژی حوزه زیرساختی و زیست محیطی در افق سند چشم انداز

پس از تعیین شاخص های ارزیابی تحقق سند چشم انداز در بعد انرژی حوزه زیرساختی و زیست محیطی، نیاز است که نرخ های مطلوب و یا اهداف هر یک از شاخص های حوزه زیرساختی و زیست محیطی متناسب با هدف چشم انداز جمهوری اسلامی یعنی "توسعه یافتگی" مورد بررسی قرار گیرد. بدین منظور لازم است جهت ترسیم اهداف کمی بعد انرژی حوزه زیرساختی و زیست محیطی کشورمان، نگاهی به وضعیت شاخص های کشور در مقایسه با کشورهای جهان تا حدود زیادی میزان شکاف موجود و عقب ماندگی کشور را مشخص می نماید که ذیلاً آمده است.

عنوان شاخص	جایگاه ایران در مقایسه با استاندارد جهانی
مصرف سرانه گاز	سومین کشور دنیا
مصرف سرانه برق	نوزدهمین کشور دنیا
مصرف سرانه انرژی	سیزدهمین کشور دنیا
مصرف سرانه آب	مصرف سرانه آب در ایران ۷۰ درصد بیشتر از الگوی مصرف جهان است

۷- ارزیابی وضعیت شاخص های بعد انرژی سند چشم انداز

شاخص هایی مانند راندمان نیروگاه های حرارتی، درصد آب های تنظیم شده به کل آب های قابل تنظیم، درصد تلفات انتقال و توزیع برق و مصرف سرانه برق روندی رو به رشد داشته است. به عنوان مثال روند شاخص راندمان کل نیروگاه های حرارتی طی سال های ۱۳۸۴ الی ۱۳۸۹ بر اساس گزارش وزارت نیرو به ترتیب ۳۵٫۸، ۳۵٫۸، ۳۵٫۸، ۳۶، ۳۶ و ۳۶٫۶ بوده است. با توجه به هدف گذاری ۴۲ درصدی برای این شاخص در پایان برنامه توسعه پنجم و عملکرد ۳۶٫۶ درصدی در سال ۱۳۸۹ میزان تحقق این شاخص حدود ۸۷٫۱ درصد بوده است. میزان شکاف وضعیت موجود و وضعیت مناسب در پایان برنامه توسعه پنجم حدود ۵٫۴- است. هدف مورد انتظار در برنامه توسعه چهارم برای سال ۱۳۸۸، ۳۷ درصد بوده است لذا میزان تحقق این شاخص در سال ۱۳۸۸، ۹۷ درصد است. متوسط راندمان نیروگاه های حرارتی جهان ۳۵٫۹ درصد است، راندمان نیروگاه های حرارتی ایران از متوسط جهانی بالاتر قرار گرفته است.

خوشبختانه در حوزه آب های تنظیم شده از کل آب های قابل تنظیم روندی بسیار مناسب و امیدوار کننده ای را شاهد بوده ایم. طبق آمارهای بدست آمده از وزارت نیرو این شاخص در سال ۱۳۸۴ برابر ۵۲ درصد بوده و در سال ۱۳۸۹ به ۶۱ درصد رسیده است. لذا در سال ۱۳۸۹ نرخ رشد سالیانه ۳٫۲ درصدی نسبت به سال ۱۳۸۴ داشته ایم.

نرخ مطلوب برای این شاخص در افق ایران ۱۴۰۴، با توجه به استانداردهای جهانی ۸۰ درصد است، لذا میزان پیشرفت این شاخص حدوداً ۷۵ درصد بوده است.

میزان شاخص درصد تلفات انتقال و توزیع برق، طی سالهای ۱۳۸۶ الی ۱۳۸۹ به ترتیب ۱۹٫۹،

۱۹,۸، ۱۷ و ۱۵,۵ درصد بوده است که شاهد روند امیدوار کننده این شاخص هستیم. با توجه اهداف برنامه چهارم توسعه، میزان افت و تلفات برق باید به ۱۳ درصد برسد. لذا شکاف بین وضعیت موجود و برنامه پیش بینی شده برای برنامه توسعه چهارم ۳,۸ است. میزان افت برق در شبکه جهانی معادل ۸,۶ درصد است. در حال حاضر افت برق در ایران حدود ۱۵,۵ درصد است که حداقل ۸ درصد بالاتر از استاندارد جهانی است. همچنین هدف مورد نظر در افق ایران ۱۴۰۴، حدود ۸ درصد است. امید است با اجرا کردن دقیق و مستمر قانون هدفمند کردن یارانه ها در سال های آینده بتوانیم به نرخ مطلوب هدف برای ایران ۱۴۰۴ و استانداردهای جهانی نزدیک تر شویم.

روند شاخص مصرف سرانه برق طی سال های ۱۳۸۴ الی ۱۳۸۷ رو به بهبود بوده و میزان آن طبق آمار گزارش شده از وزارت نیرو و مرکز آمار ایران به ترتیب ۱۹۳۴,۵، ۲۰۸۵,۲، ۲۱۷۵,۲ و ۲۲۰۸ کیلووات ساعت است.

مقدار متوسط رشد سالیانه این شاخص در برنامه توسعه چهارم حدود ۲,۵ درصد بوده است. با توجه به پیش بینی ۲۹۸۰ کیلووات ساعت برای شاخص مصرف سرانه برق در برنامه توسعه چهارم و عملکرد ۲۲۰۸ کیلو وات ساعت در سال ۱۳۸۷، میزان پیشرفت و تحقق این شاخص در سال ۱۳۸۷، حدود ۷۴ درصد بوده است. اختلاف هدف و عملکرد این شاخص در سال ۱۳۸۷، ۷۷۲- کیلووات ساعت است.

هدف مورد نظر برای این شاخص در سال ۱۳۸۸، ۳۰۵۵ کیلووات ساعت پیش بینی شده بود. نرخ مطلوب هدف برای ایران در افق ۱۴۰۴، ۳۶۰۰ کیلووات ساعت است، میزان شکاف وضعیت موجود و وضعیت مطلوب حدود ۱۳۹۲ کیلو وات ساعت است.

باید اشاره کرد که ایران در رتبه ۱۹ کشور های پر مصرف برق دنیا قرار دارد. مصرف سرانه برق در ایران به ازای هر نفر بیش از پنج برابر مصرف سرانه اندونزی با ۲۲۵ میلیون نفر جمعیت، دو برابر چین با یک میلیارد و ۳۰۰ میلیون نفر جمعیت و چهار برابر کشور هند با یک میلیارد و ۱۲۲ میلیون نفر جمعیت است.

شاخص مصرف سرانه آب روندی رو به بهبود داشته است. طبق آمارهای موجود در وزارت نیرو و مرکز آمار ایران میزان این شاخص در سال های ۱۳۸۴ لغایت ۱۳۸۹ به ترتیب برابر ۱۳۴۸,۹ و ۱۳۳۳,۴، ۱۳۲۵,۳، ۱۳۱۳، ۱۲۹۸ و ۱۲۸۴,۶ متر مکعب در سال است. با توجه به هدف گذاری ۱۱۰۰ متر مکعب برای این شاخص در افق چشم انداز، میزان شکاف وضعیت موجود از هدف سند چشم انداز ۱۸۶,۶- متر مکعب است.

در شاخص بهره‌وری انرژی متاسفانه شاهد روندی نزولی در این شاخص بوده ایم به طوریکه با توجه به آمار بدست آمده از وزارت نیرو طی سال های ۱۳۸۴ الی ۱۳۸۸ به ترتیب ۵,۲۲,۴، ۵,۱۱,۵، ۵,۰۹,۶، ۴۹۶,۱ و ۴۹۰,۴ هزارریال به ازای بشکه معادل نفت خام است.

روند شاخص های کشور در بعد انرژی در طی سنوات گذشته روند مناسب و رو به رشدی را طی نموده است و وضعیت آبی شاخص های این حوزه با اجرای قانون هدفمندی یارانه ها امیدوار کننده است.

۸- اهم پیشنهادات جهت تحقق اهداف سند چشم انداز در حوزه انرژی

- برنامه ریزی جهت بکارگیری و توسعه فناوری های نوین و بهبود وضعیت زیرساخت های کشور در حوزه برق و آب، فرهنگ سازی مصرف معقولانه و ارائه برنامه های اصلاح الگوی مصرف در حوزه های فردی، خانگی، اداری، صنعتی و کشاورزی
- استانداردسازی خودروها و بهینه نمودن کیفیت سوخت های مصرفی
- اجرای استانداردهای ملی ساختمان جهت کاهش مصرف انرژی در این حوزه
- مدیریت یکپارچه منابع آب و ایجاد تعادل در عرضه و تقاضای آب
- تغییر الگوی کشت کنونی به الگوی مناسب اقلیم کشور
- توجه خاص به فناوری هسته ای و انرژی خورشیدی در تامین نیاز انرژی کشور
- توجه خاص به سرمایه گذاری در بخش آموزش، تحقیقات بنیادی و کاربردی

۹- شاخص های ارزیابی محور علم و فن آوری سند چشم انداز

اول شدن در حوزه علم و فن آوری هدف سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران است. از جمله مهمترین شاخص هایی که در بعد علم و فن آوری برای تحقق اهداف فوق مورد استفاده قرار گرفته است شامل:

- تعداد مقالات ISI ثبت شده
- سهم هزینه های تحقیقات و پژوهش از GDP
- سهم هزینه های آموزشی از GDP
- سهم صادرات با فن آوری بالا (Hi-Tech) به کل صادران کارخانه ای
- توسعه ICT (IDI)
- تعداد اختراعات و اکتشافات ثبت شده در مراجع ملی و بین المللی
- سهم هزینه های R&D از کل هزینه های بنگاه

۱۰- نرخ مطلوب شاخص های حوزه علم و فن آوری محیطی سند چشم انداز

پس از تعیین شاخص های ارزیابی تحقق سند چشم انداز در حوزه علم و فن آوری، نیاز است که نرخ های مطلوب و یا اهداف هر یک از شاخص های حوزه علم و فن آوری متناسب با هدف چشم انداز جمهوری اسلامی یعنی "اول شدن در منطقه" مورد بررسی قرار گیرد. بدین منظور لازم است جهت ترسیم اهداف کمی حوزه علم و فن آوری کشورمان، نگاهی به وضعیت چشم انداز شاخص های کشور در مقایسه با کشورهای منطقه و بالاخص ترکیه به عنوان اصلی ترین رقیب کشورمان تا حدود زیادی میزان شکاف موجود را مشخص می نماید.

عنوان شاخص	ایران	ترکیه	میانگین منطقه
تعداد تولیدات علمی به میلیون نفر در سال ۱۳۹۰	۲۵۰	۳۵۰	-
سهم صادرات با فن آوری بالا به کل صادرات کارخانه ای (۱۳۸۷)	۲,۶۲	-	۶,۱۸
سهم هزینه های تحقیقات و پژوهش از GDP در سال ۱۳۹۰	۰,۸	-	۱,۳
تعداد مقالات ISI در سال ۱۳۸۸	۱۸۰۰۰	۱۹۳۱۰	-

۱۱- ارزیابی وضعیت شاخص محور حکمرانی سند چشم انداز

در شاخص تعداد مقالات ISI ثبت شده، شاهد روند رو به رشدی بوده ایم. بطوریکه تعداد مقالات ثبت شده ISI، در سال های ۱۳۸۴ لغایت ۱۳۸۸ به ترتیب شاهد ۵۷۷۹، ۶۸۳۹، ۹۱۷۰، ۱۳۵۶۹ و ۱۸۰۰۰ بوده است. با توجه به هدف گذاری ۱۰۱۵۲ مقاله، برای این شاخص در سال ۱۳۸۸ در برنامه توسعه چهارم و عملکرد ۱۸۰۰۰ مقاله در سال ۱۳۸۸ میزان تحقق این شاخص حدود ۱۷۷ درصد بوده است. ثبت بیش از ۴۰۰۰۰ مقاله ISI هدف مورد نظر برای ایران ۱۴۰۴ است. لذا شکاف بین وضعیت موجود و هدف مورد نظر ۲۲۰۰۰- است. قابل ذکر است در ۵ ماه اول سال ۲۰۱۱ ایران با انتشار ۷۱۲۸ مقاله رتبه ۲۱ در جهان را به خود اختصاص داده است. در سال ۱۳۸۸ ایران توانسته است در زمینه تعداد مقالات ISI رتبه ۲۴ را در جهان کسب کند. در ضمن در طی سال های اخیر میزان درصد رشد تعداد مقالات کشور در بین کشورهای منطقه رتبه اول را کسب نموده ایم.

روند شاخص سهم هزینه های تحقیقات و پژوهش از GDP صعودی بوده است. به طوریکه میزان عملکرد این شاخص طی سال های ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵ به ترتیب ۰,۶۴ و ۰,۶۵ گزارش شده است. در وضعیت فعلی حدود ۰,۸ درصد از سهم تولید ناخالص کشور به این شاخص اختصاص داده شده است. با توجه به اینکه در برنامه ایران ۱۴۰۴ سهم هزینه های تحقیقات و پژوهش از تولید ناخالص داخلی ۴ درصد در نظر گرفته شده است، لذا شاهد شکاف ۳,۲- درصدی بین وضعیت کنونی و هدفگذاری سند چشم انداز ۱۴۰۴ هستیم. فلسطین اشغالی با عملکرد ۴,۹۴ بالاترین رتبه و کشور تاجیکستان با ۰,۰۹۵ پائین ترین رتبه را در کشورهای منطقه به خود اختصاص داده اند. علیرغم روند صعودی این شاخص در کشور، همچنان شاهد پائین تر بودن این شاخص از مقدار میانگین منطقه که ۱,۰۳ درصد می باشد هستیم. شاخص سهم هزینه های آموزشی از GDP در چند سال اخیر تقریباً ثابت و در حدود ۴ درصد بوده است. با توجه به اینکه دستیابی به نرخ ۷ درصد از تولید داخلی در برنامه چشم انداز ایران ۱۴۰۴ مد نظر است، لذا شاهد شکاف ۳ درصدی بین وضعیت موجود و هدف گذاری ایران ۱۴۰۴ هستیم.

روند شاخص سهم صادرات با فن آوری بالا به کل صادرات کارخانه ای طی سال های ۱۳۸۴ لغایت ۱۳۸۷ به ترتیب ۲,۱۴، ۲,۲۸، ۲,۴۵ و ۲,۶۲ بوده است. لذا در این شاخص هم شاهد روند صعودی بوده ایم. نظر به اینکه هدف این شاخص در برنامه توسعه چهارم ۶ در نظر گرفته شده بود، لذا شکاف وضعیت موجود و هدف برنامه توسعه چهارم، ۳,۳۸- است. هدف مورد نظر برای این شاخص در سند چشم انداز ۱۴۰۴، ۷ درصد در نظر گرفته شده است. بنابراین شکاف وضعیت موجود و سند چشم انداز ۱۴۰۴، ۴,۳۸- است. در شاخص سهم صادرات با فن آوری بالا به کل صادرات کارخانه ای کشور قبرس

با آمار ۲۳,۰۶ و قطر با آمار ۰,۰۱ به ترتیب بالاترین و پایین ترین رتبه را به خود اختصاص داده اند. میانگین منطقه ۶,۱۸ است. لذا باز هم مشاهده می شود در این شاخص نیز به مقدار قابل توجهی از میانگین منطقه عقب تر هستیم.

در روند شاخص تعداد اختراعات و اکتشافات ثبت شده در مراجع ملی هم شاهد رشد صعودی بوده ایم. به طوریکه طبق آمار بدست آمده از سازمان ثبت اسناد و املاک کشور در سال های ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶ و ۱۳۸۹ به ترتیب شاهد ۲۷۲۶، ۴۶۱۶، ۶۷۸۳ و ۱۰۰۰۰ اختراع ثبت شده بوده ایم. با توجه به هدفگذاری ۵۰ هزار اختراع در مراجع ملی برای سند چشم انداز ایران ۱۴۰۴، لذا جهت رسیدن به این چشم انداز نیازمند عزم و تلاش و برنامه ریزی مدبرانه ای هستیم. متأسفانه در شاخص سهم هزینه های R&D از کل هزینه های تولید شاهد روند روبه کاهشی در سال های اخیر بوده ایم. به طوریکه طبق گزارشات بدست آمده عملکرد این شاخص در سال های ۱۳۸۴ لغایت ۱۳۸۶ به ترتیب ۰,۹۸، ۰,۶۶ و ۰,۴۸ بوده است.

طبق آمار بدست آمده در شاخص توسعه ICT (IDI) شاهد عملکرد ۳,۳۹ بوده ایم. با توجه به اینکه هدف مورد نظر برای این شاخص در سند چشم انداز ۱۴۰۴، بالای ۸ در نظر گرفته شده است، لذا شکاف وضعیت موجود و هدف مورد نظر ۴,۶۱- می باشد.

به طور کلی در شاخص های محور علم و فن آوری شامل شاخص های تعداد مقالات ISI، سهم هزینه های تحقیقات و پژوهش از GDP، سهم صادرات با فن آوری بالا به کل صادرات کارخانه ای، تعداد اختراعات و اکتشافات ثبت شده در مراجع ملی در سال های گذشته روند صعودی داشته ایم.

نتیجه گیری و پیشنهاد

در یک تحلیل کلی می توان چنین نتیجه گیری کرد که تربیت سرمایه انسانی متخصص در سه دهه انقلاب توان جهش زای درخوری برای کشور فراهم کرده است که انعکاس آن را در رشد تولید مقالات علمی می بینیم. بهره برداری شایسته از چنین توان سرمایه انسانی برای دستیابی به اهداف چشم انداز نیازمند تحقق رویکردهای ذیل می باشد:

- هدایت جهت گیری محتوایی فعالیت ها به سوی اهداف و اولویت های چشم انداز برای رفع نیازهای کشور و حرکت در مرزهای دانش براساس نقشه جامع علمی کشور
 - تخصیص متناسب و بهنگام از تولید ناخالص داخلی به اولویت های علم و فناوری و پرهیز از افراط و تفریط در این کار
 - اهتمام جدی برای رفع موانع زیرساختی و قانونی برای کاربردی کردن و تجاری سازی دستاوردهای علمی
 - شبکه سازی علم و فناوری در کشور به منظور هم افزایی توانمندی ها
 - استانداردسازی تولیدات دانش بنیان داخلی برای ارتقای کیفی و توان رقابتی
 - حمایت جدی از شکل گیری شرکت های دانش بنیان در حوزه های مختلف علم و فناوری
- و هدایت سرمایه های متخصص جوان به این سو

۱۲- شاخص های ارزیابی محور فرهنگی سند چشم انداز

در بررسی ویژگی های سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران، پیشرفت و توسعه یافتگی در حوزه فرهنگی هدفی است که سند چشم انداز دنبال می کند. از جمله مهمترین شاخص هایی که در بعد محور فرهنگی مورد بررسی قرار گرفته است شامل شاخص های ذیل است:

- تعداد موقوفات
- نسبت فضای برپایی نماز جماعت در مساجد به نسبت جمعیت کشور
- نسبت هزینه های فرهنگی در سبد خانوار
- نسبت مخارج فرهنگی به GDP
- رتبه در المپیک
- رتبه در بازی های آسیایی
- نسبت جمعیت تحت پوشش ورزش همگانی به کل جمعیت کشور
- نسبت سرمایه گذاری بخش خصوصی به کل سرمایه گذاری ورزش
- سرانه فضاهای ورزشی
- سرانه عناوین کتب منتشره در هر ۱۰۰۰ نفر جمعیت
- سرمایه اجتماعی
- شاخص هویت دینی و پایبندی به احکام اسلامی
- شاخص انضباط اجتماعی و ارزش های اخلاقی
- مفتخر به ایرانی بودن
- استحکام خانواده

۱۳- نرخ مطلوب شاخص های حوزه فرهنگی محیطی سند چشم انداز

پس از تعیین شاخص های ارزیابی تحقق سند چشم انداز در بعد فرهنگی، نرخ های مطلوب و یا اهداف هر یک از شاخص های مرتبط با هدف چشم انداز جمهوری اسلامی یعنی "توسعه یافتگی" مورد بررسی قرار گرفت. بدین منظور لازم است جهت ترسیم اهداف کمی بعد فرهنگی، نگاهی به وضعیت شاخص های کشور در مقایسه با کشورهای جهان تا حدود زیادی میزان شکاف موجود و عقب ماندگی نسبی کشور را بشرح ذیل مشخص می نماید:

رتبه ایران		بدترین کشور	بهترین کشور	ایران	عنوان شاخص
۱	در منطقه	۷	۲۷۵۲۳۲	۶۵۰۰۰	تعداد عناوین کتاب های منتشره
۹	در جهان				

۱۴- ارزیابی وضعیت شاخص محور فرهنگی سند چشم انداز

در شاخص رتبه در بازی های آسیایی شاهد روند صعودی بوده ایم. به طوریکه طبق گزارشات بدست آمده از مرکز آمار و سازمان تربیت بدنی کشور رتبه ایران در بازی های آسیایی در سال های ۱۳۸۱، ۱۳۸۵ و ۱۳۸۹ به ترتیب دهم، ششم و چهارم بوده است. کسب مقام سوم در بازی های آسیایی هدف افق ایران ۱۴۰۴ است.

در روند شاخص رتبه در المپیک شاهد رشد مناسبی در بازی های المپیک بوده ایم. به طوریکه طبق آمار بدست آمده از مرکز آمار کشور و کمیته ملی المپیک جمهوری اسلامی ایران، جایگاه ایران از رتبه ۲۹ در سال ۱۳۸۳ به رتبه ۱۷ در سال ۱۳۹۱ ارتقا پیدا کرده است. با توجه به اینکه قرار گرفتن در بین ۲۰ کشور مطرح جهان در بازی های المپیک هدف مورد نظر برای ایران ۱۴۰۴ است لذا شاهد تحقق هدف سند چشم انداز در این شاخص بوده ایم.

در شاخص نسبت جمعیت تحت پوشش ورزش همگانی به کل جمعیت کشور شاهد روند رو به رشدی بوده ایم. بطوریکه طبق آمار بدست آمده از سازمان تربیت بدنی و مرکز آمار ایران، عملکرد سازمان تربیت بدنی از ۱۱ درصد در سال ۱۳۸۴ به ۱۵ درصد در سال ۱۳۸۷ رسیده است.

روند شاخص سرانه فضاهای ورزشی صعودی بوده است. بطوریکه طبق آمار بدست آمده از سازمان تربیت بدنی کشور نحوه عملکرد این سازمان در سال های ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ به ترتیب ۶۴، ۷۰، ۶۸ و ۷۰ بوده است.

در شاخص نسبت سرمایه گذاری بخش خصوصی در ورزش به کل سرمایه گذاری ورزش نیز شاهد روند نزولی بوده ایم. روند این شاخص در سال های ۱۳۸۴ لغایت ۱۳۸۷ به ترتیب ۱، ۲، ۳ و ۰،۲ بوده است.

شاخص تعداد موقوفات نیز روندی رو به رشد داشته است. با توجه به آمار اعلام شده توسط مرکز آمار و سازمان امور اوقاف و خیریه، تعداد موقوفات غیرمتصرفی از ۱۲۱۶۸ در سال ۱۳۸۴ به ۱۲۷۶۱۶ در سال ۱۳۸۸ رسیده است. نرخ هدف مورد نظر برای این شاخص در برنامه چشم انداز ایران ۱۴۰۴، ۲۱۰۷۸۲ در نظر گرفته شده است، لذا شاهد شکاف ۸۳۱۶۶- بین وضعیت موجود و هدف گذاری ایران ۱۴۰۴ هستیم.

شاخص نسبت فضای برپایی نماز جماعت در مساجد به نسبت جمعیت کشور در وضعیت مطلوبی قرار ندارد. سرانه مسجد در تهران برای هر نفر ۱۵ سانتی متر مربع است. طبق گزارشات رسمی هم اکنون ۷۲ هزار مسجد در سراسر ایران احداث شده است.

در سراسر کشور آمریکا در سال ۲۰۱۱، ۲۱۰۶ مسجد وجود داشته است. بررسی ها نشان می دهد این کشور طی دو سال اخیر شاهد افزایش ۷۴ درصدی در این زمینه بوده است. تعداد مساجد در کشور کانادا از ۱۴۱ مسجد در سال ۲۰۰۴ میلادی به ۱۵۹ مسجد در سال ۲۰۱۱ رسیده است. در کویت با جمعیت حدود ۲/۵ میلیون نفر، بیش از ۲۰۰ مسجد وجود دارد که ۱۳۵ مسجد مربوط به اهل سنت و حدود ۶۵ مسجد مربوط به شیعیان است. تعداد مسلمانان در تایلند ۸ میلیون نفر است. تعداد مساجد موجود در تایلند به ۳ هزار و ۵۰۰ مسجد می رسد که در برخی از شهرهای آن و به ویژه جنوب تایلند پراکنده شده اند. در جنوب تایلند که مسلمانان بیشتری زندگی می کنند ۲ هزار و ۹۰۰ مسجد و در

بانکوک پایتخت تایلند ۲۰۰ مسجد وجود دارد. طبق آخرین امار انتشار یافته در سال ۲۰۰۸ تعداد ۲۵۰۳۹۹ مسجد در کشور بنگلادش وجود دارد.

شاخص نسبت هزینه های فرهنگی در سبد خانوار روند نزولی داشته است بطوریکه طی سال های ۱۳۸۴ لغایت ۱۳۸۸ به ترتیب ۳،۷، ۳،۳۶، ۳،۳۹، ۳،۳۵ و ۳،۴۴ بوده است. لذا در این شاخص هم شاهد روند نزولی بوده ایم.

در شاخص سرانه عناوین کتب منتشره در هر ۱۰۰۰ نفر جمعیت، شاهد روند نزولی بوده ایم. بطوریکه سرانه عناوین کتب منتشره در هر ۱۰۰۰ نفر در سال های ۱۳۸۴ لغایت ۱۳۸۷ به ترتیب ۰،۷۷، ۰،۷۵، ۰،۷۶ و ۰،۷۶ بوده است. با توجه به اینکه هدف گذاری این شاخص در برنامه توسعه چهارم ۰،۵۴۹ بوده است لذا میزان تحقق این شاخص حدوداً ۱۴۰ درصد بوده است. با توجه به هدف ۴۸ هزار و ۶۶۴ عنوان کتاب در برنامه توسعه چهارم در سال ۱۳۸۷ و انتشار ۵۶ هزار و ۲۶۰ عنوان کتاب در سال ۱۳۸۷، میزان تحقق این شاخص در این سال ۱۱۵ درصد بوده است.

کشور آمریکا با ۲۷۵ هزار و ۲۳۲ نسخه کتاب بالاترین رتبه و کشور عمان با ۷ نسخه پایین ترین رتبه را به خود اختصاص داده اند. این در حالی است که تعداد کتب منتشر شده در ایران ۶۵۰۰۰ مورد گزارش شده است. بنابراین ایران توانسته رتبه اول در منطقه و رتبه نهم در جهان را بدست آورد. کشور ترکیه و اندونزی به ترتیب با نشر ۳۱۴۱۴ و ۲۴۰۰۰ نسخه کتاب از جمله کشورهای فعال در نشر کتب بوده اند.

وضعیت بعد اعتماد اجتماعی شاخص سرمایه اجتماعی در ایران در سطح متوسط رو به پایین است. بر اساس گزارش شورای عالی انقلاب فرهنگی مطالعات انجام شده در خصوص اعتماد به مسئولین، حاکی از اعتماد متوسط رو به پایین افراد مورد مطالعه به مسئولین کشور است. اما میزان اعتماد بین شخصی به ویژه در سطح اعضای خانواده بسیار بالاست. سطح اعتماد نهادی نیز در حد متوسطی قرار دارد. بالاترین میزان اعتماد در رده اصناف و گروه ها، نسبت به معلمان، اساتید دانشگاه، پزشکان و ورزشکاران گزارش شده است. در مقابل، پایین ترین میزان اعتماد متعلق به بنگاه دارها، کسبه، تجار و بازاریان و به طور کلی همه گروه ها و اصنافی است که مردم با آنها رابطه مالی و پولی دارند.

در خصوص بعد مشارکت اجتماعی شاخص سرمایه اجتماعی معمولاً مشارکت در گروه ها و جماعات در میان مردم بیشتر از مشارکت مردم در سازمان ها و قالب های رسمی است. میزان مشارکت اجتماعی روند ثابتی نداشته است. کاهش مشارکت و همکاری با انجمن اولیاء و مربیان، اتحادیه های صنفی، شوراهای محلی و نیز باشگاه های تفریحی ورزشی، تاحدودی محسوس است. اما میزان مشارکت در انجمن های خیریه و نیز هیات های مذهبی افزایش یافته است. این امر حاکی از آن است که در ایران، به رغم همه تحولات جدید، هنوز هم مشارکت های غیررسمی در قالب انجمن های خیریه و نیز هیات های مذهبی جایگاه برتری نسبت به سایر اشکال مشارکت های مدنی دارد.

از دیدگاه مشارکت نهادین (سازمان یافته) شرکت در انتخابات، مشارکت بالایی وجود دارد و به طور میانگین بیش از ۶۵ درصد مشارکت در انتخابات در کشور صورت گرفته است. پیگیری اخبار سیاسی، در حد متوسطی قرار دارد. در مورد شرکت در تشکل ها، انجمن ها و احزاب سیاسی، یافته ها حاکی از مشارکت پایین افراد است.

از بعد دیگر مشارکت سیاسی در ایران، یعنی مشارکت اظهاری (در صحنه بودن)، گونه های مشارکت مردمی عبارت از استکبارستیزی، حمایت از مستضعفین دنیا، حمایت از مردم فلسطین، برگزاری راهپیمایی های نظیر روز قدس، ۲۲ بهمن و ... است که به طور خاص، مختص به نظام جمهوری اسلامی هستند و بیانی از هویت انقلابی ایرانیان محسوب می شود. این شکل از مشارکت در سطح بالایی قرار دارد و به طور میانگین، بیش از ۷۰ درصد در پژوهش های مختلف گزارش شده است.

شاخص هویت دینی و پایبندی به احکام اسلامی در جامعه ایران در حد بالایی قرار دارد. ابعاد مختلف دینداری شامل اعتقادات دینی، تجربه دینی، علقه دینی و هویت دینی، پایبندی به شرعیات و عبادات فردی و جمعی است. در مورد اعتقادات دینی و تجربه دینی افراد جامعه در سطح بسیار بالایی قرار دارند. علقه دینی و هویت دینی در موارد مختلف، متفاوت است. در جنبه های صرفاً فردی، بالا ولی در جنبه هایی که به تعاملات اجتماعی ربط می یابند دچار نوسان می شود.

پایبندی به شرعیات در سطح بالایی قرار دارد ولی نه در سطح اعتقادات و تجربه دینی، و حتی به نسبت علقه دینی و هویت دینی رتبه پایین تری را اشغال می کند. این بدان معنا است که بخش قابل توجهی از جامعه با وجود اظهار علاقه و دل بستگی به دین و نیز تعریف هویت خود با اسلام و متدینان به آن، به همان میزان به شرعیات دینی پایبندی ندارد. در خصوص عبادات فردی و جمعی مانند اقامه نماز و روزه از سال ۱۳۸۳ تا کنون سیر نزولی پیدا کرده است. در عبادات جمعی، مانند به مسجد رفتن، نماز جماعت خواندن و شرکت در نماز جمعه از روندی نزولی برخوردار است.

در خصوص شاخص انضباط اجتماعی و ارزش های اخلاقی، باید اشاره کرد که ارزش های منفی (تقلب و کلاهبرداری، تملق و چاپلوسی و دورویی و تظاهر؛ اسراف، حرص و طمع، غیبت) در حال رواج هستند. مسأله نگرانی از کم رنگ شدن ارزش های اخلاقی، دغدغه ای واقعی در نزد بسیاری از نخبگان امروز جامعه است. گرچه هنوز نفی کامل رواج ارزش های مثبت اخلاقی و پذیرش رواج اجتماعی ارزش های منفی در میان ایرانیان دیده نمی شود، با این وجود نشانه های متعدد و قابل اعتنایی در خصوص نگرش منفی به حوزه رواج ارزش ها وجود دارد. نتایج این تحقیق نشان می دهد که درصدی از افراد رواج ارزش های منفی را بیش از ارزش های مثبت می دانند.

از نقطه نظر مفتخر به ایرانی بودن، احساس تعلق به بعد سرزمینی هویت ملی در بین افراد مطالعه شده، از سطح نسبتاً بالایی برخوردار است. البته در مواردی به ویژه در بین نوجوانان و دانش آموزان شاهد میزان پایینی از تعلق به تاریخ ایران هستیم. از دیدگاه بعد سیاسی هویت ملی که به معنای احساس تعلق به ساختار سیاسی حاکم در کشور و مشارکت سیاسی است، شاهد سطح نسبتاً متوسط احساس تعلق افراد به نظام سیاسی کشور بوده ایم.

شاخص استحکام خانواده را در حوزه های مختلف شامل حوزه زنان، جوانان و میزان رضایت از زندگی مورد بررسی قرار گرفته است. در حوزه سلامت بانوان، در ۲۵ سال اخیر امید به زندگی در بین زنان به میزان ۱۲ سال افزایش یافته است. در خصوص تحصیلات زنان نیز میزان ورود دختران به مقاطع تحصیلی عالی رشد چشم گیری داشته است. درصد شاغلین زن که بعد از سال ۱۳۵۷ کاهش یافته بود با اندک تغییراتی تغییراتی در سال های ۱۳۷۷ و ۱۳۷۸ روند صعودی داشته است و در سال ۱۳۸۰ به نرخ ۹/۷۲ درصد رشد، رسیده است. علی رغم آمارهای موجود در خصوص وضعیت توسعه انسانی و

اجتماعی و در نهایت قدرتمندسازی زنان و کاهش نابرابری های جنسیتی در ایران در سالیان اخیر، در بسیاری از ابعاد شاخص توسعه انسانی هنوز تفاوت هایی اساسی بین زنان و مردان وجود دارد. مطابق آمارها در سال ۱۳۷۶ سهم درآمد نسبی زنان کمتر از ۱۰ درصد کل درآمد جامعه بوده است. در خصوص خشونت علیه زنان نیز شاهد درصد معناداری از خشونت علیه زنان در کشور می باشیم؛ مطابق تحقیقات انجام شده خشونت روانی و کلامی رتبه نخست، خشونت فیزیکی رتبه دوم و ممانعت از رشد اجتماعی و آموزشی رتبه سوم را در میان انواع خشونت ها علیه زنان در کشور به خود اختصاص داده اند.

در خصوص جوانان میزان زیاد افسردگی، اضطراب و پرخاشگری در میان جوانان و همچنین کم بودن اعتماد به نفس از جمله مسائل مبتلا به جوانان کشور است. گرایش منفی نسبت به آینده و اشتغال از دیگر مسائل مهمی است که باید مورد توجه مسئولین امر قرار گیرد.

نتیجه گیری و پیشنهاد

عملکرد کشور در برخی از شاخص های مختلف حوزه فرهنگی وضعیت مناسبی ندارد و به نظر می رسد بازنگری و بازبینی سیاست های فرهنگی و تدوین برنامه جامع در این حوزه از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است. لذا پیشنهادات ذیل جهت بهبود وضعیت این حوزه تدوین گردیده است:

- ایجاد و توسعه زیرساخت های مربوط به مهندسی فرهنگی و صنایع و تولیدات فرهنگی
- بازنگری در سیاست ها و قوانین کلان کشور، به منظور ارتقای نقش پیشرو و جایگاه قانونی بخش فرهنگی کشور
- اعمال مدیریت فرهنگی با رویکردهای مدرن، خلاقانه، فعال و غیرمنفعل به ویژه در مواجهه با جنگ نرم دشمن
- بازنگری در نقش هدایت و نظارت حاکمیت و استقرار مدیریت راهبردی در حوزه فرهنگ و هنر
- تلاش و اهتمام جدی برای هدفمند کردن پرداخت اعتبارات حمایتی، بازنگری در شیوه پرداخت اعتبارات حمایتی
- ارتقاء سطح سرمایه اجتماعی از طریق برقراری شبکه تعاملی اجتماعی، افزایش کارآمدی، کاهش فساد، رفع تعارضات ساختاری و تحصیل وحدت در درون ساخت رسمی قدرت و تقویت آن، قدردانی از سرمایه انسانی،
- پیشبرد طرح های توسعه ای در مناطق محروم و مرزی در ابعاد مختلف جهت از بین بردن ظرفیت های واگرایی و زمینه های اعتراض اجتماعی مانند فقر، ناامنی، تورم، بیکاری، ترافیک و...
- پرهیز از تهدیدانگاری بیش از حد در فعالیت نهادهای غیردولتی و گسترش آزادی های مدنی در چارچوب قانون اساسی همراه هوشیاری لازم جهت اجتناب از تهدیدات احتمالی این نهادها در حوزه های امنیت سیاسی و اجتماعی؛
- تلاش برای عملیاتی کردن حداکثر ظرفیت های معطل مانده قانون اساسی در حوزه مردم سالاری دینی؛ تقویت زیرساخت های فرهنگی - آموزشی جهت تقویت حس میهن دوستی؛
- تقویت کنترل و نظارت عام بر نهادهای غیردولتی با قانون گذاری مناسب در این حوزه؛

- عدم اعمال محدودیت برای عضویت در نهادهای دولتی و سیاسی برای نخبگان جهت جلوگیری از جذب آنان در جبهه مخالفان؛
- آگاهی بخشی، امیدبخشی، اصلاح گری، جلوگیری از تنش و وحدت بخشی در نهادهای مدنی
- توجه به جنبه های ورزش همگانی در کنار ورزش حرفه ای و قهرمانی
- توجه و تاکید بیشتر به استعدادیابی در ورزش در مدارس و سنین ابتدایی زندگی
- سالم سازی فضای ورزشی
- تقویت جایگاه زن در صحنه های ورزشی
- تلاش در جهت رفع آسیب های اجتماعی جوانان و توجه به مقتضیات جوانی و نیازها و توانایی آنان
- توانمندسازی بخش خصوصی و کاهش تصدی دولت در بخش ورزش